

**“İLETİŞİM ÇALIŞMALARINDA KIRILMALAR VE UZLAŞMALAR”
ÜZERİNE BİR İNCELEME¹**Mevlüt ALTINTOP²

DOI: 10.55055/mekcad.1286303

Altıntop, M. (2023). "İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar" üzerine bir inceleme. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 5(1), 58-64. <https://doi.org/10.55055/mekcad.1286303>

İletişim araştırmalarında kullanılan başlıca üç temel bakış açısı vardır. Bu bakış açılarını liberal, eleştirel ve kültürel yaklaşım olarak tanımlamak mümkündür. Liberal yaklaşımı anaakım, eleştirel yaklaşımı Frankfurt Okulu, kültürel yaklaşımı ise Kültürel Çalışmalar araştırmalarının temeline yerleştirmiştir. Bu üç yaklaşımdan eleştirel ve kültürel yaklaşımın felsefi arka planını Marksizm oluşturmasına karşın birçok konuda fikir ayrılığı bulunmaktadır. Marksist felsefeyi felsefi temeline yerleştiren ve eleştirel ekole yakınlığıyla dikkat çeken bir diğer yaklaşım ise iletişimin ekonomi politikidir. İletişimin ekonomi politikini diğer eleştirel yaklaşımlardan ayıran en önemli özelliği doğrudan Ortodoks Marksist literatürü benimsemesidir. Eleştirel yaklaşım Ortodoks Marksizm'e sert eleştiriler getirirken, Kültürel Çalışmalar Marksizm'in yeni bir yorumu olan Neo-Marksist felsefeyi benimsemiştir. Derleme bir çalışma olan İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar, iletişimin ekonomi politik ve Kültürel Çalışmalar arasında geçen tartışmalara odaklanmaktadır.

İletişim araştırmaları akademik bir dal olarak oldukça yeni bir alandır. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde ilk örnekleri görülmeye başlanmış ve bu araştırmalar yüzyılın ikinci çeyreğinin sonlarına doğru büyük bir ivme yakalamıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) pozitivist sosyoloji anlayışıyla (Scannel, 2016: 91) oluşturulmuş matematiksel/mekanik iletişim çalışmaları alanı domine etmiştir. Söz konusu çalışmalar liberalizmi benimsemiş ana akım iletişim faaliyetleriyle de örtüşürülerek kapitalist sistemle uyumlu bir iletişim/medya anlayışı geliştirilmiştir. Bu anlayış kendi sosyolojik yapısını da beraberinde getirerek tüketime dayalı popüler kültürün oluşmasına yol açmıştır (Yaylagül, 2006: 47, 48). Medya bu kültürün hem yayıcısı hem üreticisi konumundadır. Eleştirel kuram, iletişimin ekonomi politik ve kültürel yaklaşımın felsefi temelinde Marksizm olmakla birlikte (Şen, 2016: 2021) yorumlamada bariz farklılıklar vardır. Eleştirel yaklaşım Marksizm'in başarısızlığını, kuramın sosyal ve kültürel çözümlerinin metafiziksel yoksunluğuna bağlamaktadır (Scannel, 2016: 45-47). Ekonomi-politik yaklaşım Ortodoks Marksizm'i benimserken, Kültürel Çalışmalar Neo-Marksizm ve/veya Yeni Sol denilen Marksist yorumu temele almaktadır (Çelenk, 2021).

İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar adlı derleme çalışma ekonomi-politik ve Kültürel Çalışmalar'a odaklanmaktadır. İlk baskısı 2008 yılında De Ki Yayınları etiketiyle neşredilen kitap 2021 yılında Dipnot Yayınları etiketiyle yeniden basılmıştır.

¹ Sevilay Çelenk (Derleyen), *İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar*, Dipnot Yayınları, Ankara 2021, 318 Sayfa, ISBN: 9786057414328

² Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, mevlutaltintop@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1731-9064

Sevilay Çelenk³ tarafından hazırlanan çalışmada, Çelenk’in yazısı dışında sekiz adet makale/yazı yer almaktadır. Çelenk’in seçtiği metinlerin biri haricinde diğerlerinin Kültürel Çalışmalar ile ekonomi-politik yaklaşım arasındaki tartışmayı ele aldığı görülmektedir. Söz konusu tartışma, her iki yaklaşımın iletişim olgusu ve işleyişine nasıl baktığı ve yorumladığı üzerinedir. Bu baskıya ilk baskıda olmayan yeni bir yazı eklenmiş ve önceki makaleler genişletilmiştir. Yapılan değişiklik kitabın sayfa sayısı yüzde elli oranında artırmış ve özellikle ekonomi-politik çalışmalar için üç yüz on sekiz sayfalık bir kaynak hâline getirmiştir.

İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar, Sevilay Çelenk tarafından yazılan Önsöz⁴ ve Tartışma Sürüyor adlı kısım haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde iki ve ikinci bölümde üç makale, üçüncü bölümde ise iki makale ve bir söyleşinin metni yer almaktadır. Birinci bölümünde Todd Gitlin’in (1943-2022) “Medya Sosyolojisi: Egemen Paradigma”, Nicholas Garnham’ın (1937) “Bir Kültürel Materyalizm Teorisine Doğru” makaleleri bulunmaktadır. İkinci bölümde Stuart Hall’ün (1932-2014) “Kültürel Çalışmalar ve Teorik Mirası”, Nicholas Garnham’ın “Ekonomi Politik ve Kültürel Çalışmalar: Uzlaşma mı Boşanma mı?” ve Lawrence Grossberg’in (1947) “Kültürel Çalışmalar Ekonomi Politığe Karşı: Bu Tartışmadan Başka Sıkılan Var mı?” başlıklı makaleleri yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Douglas Kellner’in (1943-2009) “Ayrımın Üstesinden Gelmek: Kültürel Çalışmalar ve Ekonomi Politik”⁵ ve Janice Peck’in “Ekonomi Politik Kültürel Çalışmalar Tartışmasından Niçin Sıkılmamalıyız?”⁶ başlıklı makalelerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölüme Nicholas Garnham ve Christian Fuchs tarafından gerçekleştirilen “İletişimin Ekonomi Politliğini Yeniden Düşünmek”⁷ başlıklı oldukça uzun ve kapsamlı bir söyleşi eklenmiştir.

Sevilay Çelenk’in bu baskı için kaleme aldığı Önsöz’de, kitabın ilk baskısından yeni baskıya gelinceye kadar geçen süreci ele alan bir değerlendirme yaptığı görülmektedir. Çelenk’e göre iletişim alanıyla ilgili sorunlarda bir değişme olmaması bir yana, özgürlük ve demokrasi gibi başlıklarda gözle görülür bir gerileme olmuştur. Önsöz’ün genel çerçevesini Türkiye’deki iletişimin çalışmalarının sorunları, meselenin ekonomi-politik yönü ve yazara göre medyanın iktidar ile uyumlu işleyen antidemokratik ve baskıcı tutumu oluşturmaktadır.

“Tartışma Sürüyor” başlıklı yazıda iletişim çalışmalarının kapsamı, açıklama gücü, yetersizliği, iç sorunları ve sosyal bilimlerin diğer alanlarından ayıran özellikleri üzerinde duran Çelenk, eğitim açısından akademik çalışmaların sektöre dönen medyayla uyumsuzluğunun sorunların büyümesine neden olduğunu belirtmektedir.

³ Radyo, sinema televizyon alanında uzmanlaşmış bir akademisyen olan Sevilay Çelenk yaptığı iletişim araştırmalarında özellikle kültür, temsil, televizyon konu/kavramlarını ekonomi-politik bağlamda ele almaktadır.

⁴ 2008 tarihli De Ki Yayınları tarafından neşredilen ilk baskıda önsöz bulunmamaktadır. Kitap doğrudan Sevilay Çelenk’e ait “Tartışma Sürüyor” başlıklı yazıyla başlamaktadır.

⁵ Bu makale kitabın 2008 tarihli baskısında ikinci bölümde yer almaktadır. 2021 baskısında üçüncü bölüme kaydırılmıştır.

⁶ Bu makale kitabın 2008 tarihli baskısında “Sönsöz Yerine” başlığı altında yer almaktadır. 2021 baskısında üçüncü bölümün ikinci makalesi olarak kullanılmıştır.

⁷ Bu metnin oluşturulduğu söyleşi 2014 tarihlidir.

Mevcut durumda liberal-kapitalist piyasa koşullarına göre hareket eden medyanın, iletişim eğitiminin müfredatına ihtiyaç duymaması sonucunda öğrencinin akademiye olan bağı koparmaktadır. Ortaya çıkan teori-pratik arasındaki ayrıma karşın akademi de isteksiz görünmekte ve bu alanda yeterli çalışma yapılmamaktadır. Akademinin temel izleği taklit yoluyla mevcut teorileri köpürtmekten ibarettir. Oysa medyanın işleyişini belirleyen ekonomi-politik faaliyetlerdir ve cari olan kapitalist-liberal ekonomidir. Çelenk’in gerek bir önceki Önsöz bölümünde gerekse burada yaptığı değerlendirmelerde ideolojik görüşlerinin baskın olduğu görülmektedir.

Birinci bölümün ilk makalesi Todd Gitlin imzalı “Medya Sosyolojisi: Egemen Paradigma”⁸ başlığını taşımaktadır. Gitlin, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD’nin egemenliği altında oluşan konjonktür ve bu konjonktürün medyaya etkisini ele almaktadır. Bu süreç güçlü etkiler döneminin ardından gelen sınırlı güçlü etkiler dönemidir ve kitle iletişim araçlarının toplumsal rolü tartışılmaktadır. Dönemin önemli ismi Paul Lazarsfeld’in (1901-1976) sonraki iletişim çalışmalarında kült hâle gelen sosyoloji ve psikoloji temelli çalışmaları propaganda odaklıdır. 1950’lerin teorik iletişim araştırmaları ve özellikle siyasi ve ekonomik alandaki pratiğe yönelik iletişim faaliyetleri bu anlayışa göre şekillenmiştir. Çarpıtma ve yanıltma temelli bu anlayış küresel çaptaki iletişim çalışma ve faaliyetlerine yön vermiş ve kapitalist sistemle uyumlu işleyiş sayesinde kısa sürede egemen paradigma hâline gelmiştir. Medya bu yapının oluşması ve işlemesi için uygun sosyolojinin üretilmesinde ve yayılmasında araç olarak kullanılmaktadır. Popüler kültürün ortaya çıkışında ve küresel olarak yaygınlaşmasında bu gelişmeler etkili olmuştur. Çalışmanın farklı bir yaklaşımı ele alan tek makalesi olan bu bölüm, ana akım iletişim çalışmaları açısından son derece ilgi çekici ve doyurucudur. Özellikle ana akım iletişim çalışmalarında kült isimlerden olan Lazarsfeld ve temsil ettiği ekole yönelik değerlendirmeler iletişim araştırmacıları tarafından dikkate alınmalıdır.

Birinci bölümün ikinci makalesi olan “Bir Kültürel Materyalizm Teorisine Doğru”⁹ başlıklı metinde teorik olarak Ortodoks Marksizm’i benimseyen bir yaklaşım sergilenmiş ve kavramsal çerçevesi Marksist terminolojiyle oluşturulmuştur. Nicholas Garnham’ın ekonomi-politik bir analiz ortaya koyduğu makaleye göre kültürün oluşumunda bütün güç üst yapıyı şekillendiren alt yapıya (ekonomiye) aittir. Makalede, küresel açıdan mevcut kültür Marksist çerçevede analiz edilerek kapitalist sistemin rolü ve etkisi vurgulanmaktadır. Konuya iletişim bağlamına odaklanıldığında ise medyanın tümüyle sistemin emrine sunulmuş bir araç konumunda olduğu görülmektedir. Modern iletişimin olduğu kadar kapitalizmde de temel dinamiklerinden biri olan teknoloji, iletişimin hem metalaşmasına neden olmakta hem de toplumsal etkileşimi eşitsizleştirmektedir. Konuya İngiltere özeline yaklaşılana makalede İngiltere’deki popüler kültürün ortaya çıkma sürecinde işçi sınıfının rolüne değinilmektedir. Bu bağlamda popüler kültür savunucusu konumundaki Kültürel Çalışmalar kapitalist tüketim kültürünü olumlulaştırmakla kalmayıp meşrulaştırdığı şeklinde eleştirilmektedir. Ortodoks Marksist bakış açısıyla ele alınan makale Kültürel Çalışmalar’ın çerçevesini çizen Neo-Marksist söylemi mahkûm etmektedir. Bunun başlıca sebebi, Marksizm’i kullanan Kültürel Çalışmalar’ın popüler kültürü savunmasıdır.

⁸Bu makale ilk kez 1978 yılında yayınlanmıştır.

⁹Bu makale ilk kez 1983 yılında yayınlanmıştır.

İkinci bölümün “Kültürel Çalışmalar ve Teorik Mirası”¹⁰ başlıklı ilk makalesi Stuart Hall’ün Kültürel Çalışmalar üzerine yaptığı değerlendirmelerini içermektedir. Arkeolojik bir çalışma diyebileceğimiz bu metin bir anlamda iç eleştiri ve/veya özeleştiri olarak değerlendirilebilir. Kültürel Çalışmalar’ın en önemli isimlerinden olan Stuart Hall, ekolün kuramsal açıdan ne olduğu, nereden beslendiği ve neyi amaçladığını otobiyografik bir özdeşünüm ile ele almaktadır. Hall’ün açıklamalarında ekolün metodolojisi, kültür anlayışı, Marksizm ile ilişkisi, işçi sınıfı ile egemen yapılaraya bakışı ve popüler kültür yorumu birinci ağızdan özetlenmiştir. Bu bölümdeki değerlendirmelere bakıldığında Kültürel Çalışmalar’ın üzerinde yükseldiği düşünsel zeminin son derece hassas ve kırılğan olduğu görülmektedir. Ayrıca Hall’ün ekol için önemini de göz önüne alındığında, bu makaledeki değerlendirmeler Kültürel Çalışmalar’a dair son derece önemli çıkarımlar yapmaya müsaittir.

“Ekonomi Politik ve Kültürel Çalışmalar: Uzlaşma mı Boşanma mı?”¹¹ başlıklı ikinci bölümün ikinci makalesinde Kültürel Çalışmalar oldukça sert şekilde eleştirilmektedir. Konuya ekonomi-politik perspektiften yaklaşan metin Ortodoks Marksist söylem içermektedir. Makalenin yazarı Nicholas Garnham’a göre Kültürel Çalışmalar ele aldığı konuların ekonomi-politik yönünü görmezden gelmektedir. Metni bu anlayış üzerine inşa eden Garnham, Kültürel Çalışmalar’ın yaklaşımındaki en büyük sorunun ekolün Marksizm ile irtibatını kesmesi olarak ileri sürmektedir. Ekol bu yüzden ekonomik değerlendirmeler yapmaktan uzaktır ve ekonomik değerlendirmelerin yapılamaması doğal olarak politik değerlendirmelerin de yapılamamasına yol açmaktadır. Kültürel Çalışmalar’ın bu yönelimi onu kapitalist tüketim kültürünün bir aparatı hâline getirmiştir. Garnham Kültürel Çalışmalar’ın faaliyetlerini Marksist teoriye göre analiz ederek, ekolün çalışmalarının kapitalist tüketim kültürünün söylem ve eylemlerini doğallaştırdığını iddia etmektedir. Garnham’ın yaptığı değerlendirmelerin iletişimin ekonomi politiği haricinde hiçbir ekole/düşünceye alan bırakmayacak derecede sert olduğu görülmektedir.

İkinci bölümün üçüncü makalesi bir önceki makaleye cevap niteliğindedir. Lawrence Grossberg “Kültürel Çalışmalar Ekonomi Politige Karşı: Bu Tartışmadan Başka Sıkılan Var mı?”¹² başlıklı bu makalede Nicholas Garnham’a oldukça sert karşılık vermektedir. Grossberg, bu iki yaklaşım arasında evlilik (varmış) gibi bir yakınlaşmanın hiçbir zaman söz konusu olmaması nedeniyle Garnham’ın ileri sürdüğü boşanma imasının bile büyük bir hata olduğunu belirtmektedir. Grossberg, eğer Kültürel Çalışmalar ele aldığı konuların ekonomi-politik yanını görmezden geliyorsa, ekonomi-politik yaklaşım da ele aldığı konuların kültürel yanını görmezden gelmektedir diyerek savunmaya geçmektedir. Ona göre kültür, ekonomi-politik yaklaşım gibi salt materyalist bir anlayışla değerlendirildiğinde metalaşacaktır ve aslını kaybedecektir. Zaten yaşanmış örneklerinden görüldüğü üzere Marksizm’in de en büyük sorunu kültürü bu şekilde değerlendirmesidir. Grossberg’e göre Kültürel Çalışmalar temsilcileri kasıtlı olarak ekonomi-politik değerlendirmelerde bulunmamıştır çünkü yakın buldukları Yeni Sol ideolojisi bunu desteklemektedir. Grossberg, Kültürel Çalışmalar’ın popüler kültürü savunduğunu fakat savunulan şeyin hazza yönelik popülizm olmadığını ve kültürel çalışmaların ekonomi-politiği tümüyle reddetmediğini, sadece belirli düşünürlerin

¹⁰Bu makale ilk kez 1992 yılında yayınlanmıştır.

¹¹Bu makale ilk kez 1995 yılında yayınlanmıştır.

¹²Bu makale ilk kez 1995 yılında yayınlanmıştır.

ekonomi politik metotları kullanmaya yanaşmadığını belirtmektedir. Ona göre Garnham kimi eleştirdiğini açık şekilde ortaya koyamadığı için ekolün tümüne karşı “şeyleştirme” ve “indirgemeci” bir tutum takınmaktadır. Bu makalede görüşlerini ortaya koyan Grossberg’in sağduyulu analizlerden ziyade reaksiyoner bir tavır takındığı görülmektedir. İki ekol arasındaki tartışma neredeyse sen-ben kavgasına dönüştürülmüştür.

Kitabın üçüncü bölümünün ilk makalesi “Ayrımın Üstesinden Gelmek: Kültürel Çalışmalar ve Ekonomi Politik”¹³ başlığını taşımaktadır. Douglas Kellner, Kültürel Çalışmalar ve ekonomi-politik yaklaşım arasındaki tartışmalara farklı bir yerden bakmayı önermektedir. Kültürel Çalışmalar mı yoksa ekonomi-politik yaklaşım mı gibi bir sorunun yanlış olduğunu ve her iki yaklaşımın ayrıştığı noktalar yerine birleştiği noktalardan bakmanın faydalı olacağını savunmaktadır. Kellner’a göre bunun esas nedeni medya ve kültürün birbirinden ayrılamayacak bir yapıda oluşudur. Bu yapıya ekonomi ve siyaset de kopmamacasına bağlıdır. Dolayısıyla medya ve ekonomi-politik yapı kültürün üretildiği ve tüketildiği bir döngü içindedir. Bu döngüde her iki yaklaşımın kendi uzmanlık alanında direktmesi sorunu çözmektedir. Eğer amaç fayda ise, her iki yaklaşım ele aldıkları konuları birbirine kulak vererek çözümlenmeye çalışmalıdır. Kellner’ın makalesi her iki ekolü kendi sınırları içinde çalışmaya çağırmaktadır fakat gücünü birbirinin görüş ve uygulamalarına getirdikleri eleştirilerden alan bu iki ekolün söz konusu çağrıya olumlu bir yanıt vermesi işlevsiz hâle gelmeleri anlamına gelecektir. Dolayısıyla her iki ekolün varlığı çatışma ve ayrıma bağlıdır.

Üçüncü bölümün ikinci makalesi “Ekonomi Politik Kültürel Çalışmalar Tartışmasından Niçin Sıkılmamalıyız?”¹⁴ başlığını taşımaktadır. Makalenin yazarı Janice Peck’e göre Kültürel Çalışmalar ve ekonomi-politik yaklaşımı uzlaştırmaya çalışmak gereksizdir çünkü birbirinin muadili olmayan bu iki alanın uzmanlık alanları farklıdır. Peck, Garnham ve Grossberg’in görüşlerini analiz ederek kendi açılarından haklı olabileceklerini fakat dışarıdan bakan biri için haksız görülebilecek yönlerinin de olduğunu savunmaktadır. Zira her iki yapı da ekonomik ve siyasi iktidar tarafından kullanılmaya müsaittir. Ona göre bir yenilik gerekiyorsa, bu, yeni bir materyalist kavrayış olmalıdır. Peck, madde ve insan ayrılmaz bir bütünün parçalarıdır ve kültür de bundan ayrı değildir diyerek görüşünü gerekçelendirmektedir. Ona göre insanın her eylemi maddi alanı etkilemekte, düzenlemekte ve praksis sayesinde madde ile kültürün bağı oluşmaktadır. Anlamın oluşumunu maddi süreçlerin ortaya çıkardığı kültürel faaliyetler ve kültürel faaliyetlerin ürettiği maddi süreçler olarak özetleyen Peck’e göre maddi olan anlamlandırılırken, anlamlı olan maddileştirilerek yeni bir materyalist kavrayış oluşturulabilir. Kısaca mana maddileştirilmeli, madde manalaştırılmalıdır. Peck’in her iki ekol için söyledikleri ortamı sakinleştirmek açısından önemli görünmektedir fakat madde ve mana arasındaki geçişken ilişkiye yönelik önerisi gerçekçi görünmemektedir. Metafiziğin tümüyle metalaştırılması realist olmadığı gibi irrasyoneldir. Burada tartışma en başa, Marksizm’e Eleştirel Ekol ve Neo-Marksist söylemi kullanan Kültürel Çalışmalar tarafından getirilen eleştirilere dönmüş gibidir.

¹³ Bu makale ilk kez 1997 yılında yayınlanmıştır.

¹⁴ Bu makale ilk kez 2006 yılında yayınlanmıştır.

Üçüncü bölümün üçüncü yazısı “İletişimin Ekonomi Politliğini Yeniden Düşünmek”¹⁵ başlığını taşımaktadır. Nicholas Garnham ve Christian Fuchs tarafından yapılan bir söyleşiye dayanan metin son derece kapsamlı bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Garnham ve Fuchs Kültürel Çalışmalar ile ekonomi-politik yaklaşım arasındaki tartışma başta olmak üzere kültür, iletişim, medya, işçi sınıfı, iktidar, sermaye, kapitalizm gibi birçok konuya değinmektedir. Marksist felsefe etrafında şekillenen söyleşide detaylı olarak yapılan Kültürel Çalışmalar analizi ekonomi-politik yaklaşımla yorumlanmıştır. Garnham’ın kendi penceresinden tartışmayı başlattığı tarihten itibaren geçen yirmi yılın ardından ileri sürdüğü düşünceye çok daha fazla sarıldığı anlaşılmaktadır. Ona göre bugünün sorunlarına ancak Kültürel Çalışmalar’ın bağını kestiği Marksist perspektif çözüm sunabilecektir. Burada da öne çıkan kesinlikle ekonomi-politik yaklaşımdır.

Kitapta genel itibarıyla kültür ve ekonomi bağlamında siyasi ve sosyal yapıların medya/iletişim ilişkisi ele alınmaktadır. Çalışmada yer verilen metinler için en temel belirleyicinin Marksizm olduğu görülmektedir. İlk bölümün ilk makalesi hariç, Sevilay Çelenk’in yazıları da dâhil olmak üzere kitabın geriye kalan tamamı bu felsefe etrafında şekillenmektedir. Çelenk’in ekonomi-politik düzlemde yaptığı analiz kitaba aldığı metinler açısından bir nedensellik oluşturduğu izlenimi vermektedir. İletişim çalışmalarının önemli yaklaşımlarından ikisi olan Kültürel Çalışmalar ve iletişimin ekonomi-politiği arasındaki gerilim de Çelenk’in Tartışma Sürüyor dediği noktaya tekabül etmektedir. Genel konunun dışında kalan tek makalenin kitabın omurgasını oluşturan tartışmaya geçmeden önce iletişim alanında mevcut paradigmayı ortaya koymak amacıyla seçildiği anlaşılmaktadır. Sevilay Çelenk’in Türkiye’deki durumu analiz ettiği bölümlerde yapısal sorunlardan bahsedildiği, derlemeye alınan makalelerde olduğu gibi derinlemesine bir felsefi analiz içermediği görülmektedir. Bunda Türkiye’deki iletişim çalışmalarının belirli bir seviyeye gelememiş olması ve medyanın Batı’daki gibi kurumsallaşamamasının etkin olduğu çıkarımı yapılabilir. Hem bu yönüyle hem de kitaptaki tartışmalardan çıkan sonuçlara bakıldığında, çalışmanın Türkiye gerçekliğiyle cüzi miktarda örtüştüğü söylenebilir.

Kitabın özellikle akademik iletişim çalışmaları bağlamında ekonomi-politik yaklaşım hakkında kapsamlı bir malumat sunduğu kuşkusuzdur fakat belirli bir görüşe/yaklaşımına ağırlık verilmesi genel iletişim çalışmaları için bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ele alınan iki yaklaşımın Marksizm anlayışındaki yorum farkı ortaya koyulmuş gözükmemektedir fakat bunun ötesine geçilememiştir. Böyle bir sonucun oluşmasındaki en önemli etken, söz konusu yaklaşımların temsilcilerinin görüşlerini magazin el bir üslupla ortaya koyarak tartışmanın ciddiyetinden uzak hareket etmesidir.

Kitapta yer verilen makale/yazıların kronolojik dökümü, süreci uzun vadede çözümlenmeye katkı sunmaktan ziyade düşünsel süreçle ilgili kopuk kopuk bir görüntü vermektedir. Ayrıca sekiz makale/yazıda üçünün tutumu baştan sona belli olan bir ismin görüşlerine yer verilmesi kitabın tartışmaya açtığı konuyu kısmen işlevsizleştirmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında Sevilay Çelenk’in ideolojik duruşunun etkisi olduğu çıkarımı kolaylıkla yapılabilir. Kitaptaki metinler iletişim çalışmalarına teorik düzeyde önemli yorumlar sunmakla birlikte pratikte aynı seviyede çözüm önerileri sunmamaktadır. Öte yandan kitabın genel düşüncesinin dışında kalan tek makalenin, her ne kadar anaakım iletişim/medya anlayışına dair dikkate değer bilgiler içerse de, egemen

¹⁵ Bu yazı 2014 yılında yapılan bir söyleşinin metinleştirilmiş hâlidir.

paradigmayı bütünüyle yansıtmadığı açıktır. Bununla birlikte tartışmaya açılan konuyla ilgili eleştirel yaklaşımın da geniş bir literatür geçmişi olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla kitap, verilen iddialı ismin aksine iletişim çalışmalarının genel bir görüntüsünü verme açısından eksiktir. Sonuç itibarıyla, İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar adlı kitap iletişim/medya çalışmalarında olabildiğince çok görüşü içeren kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu ve bu çalışmaların birlikte değerlendirilmesinin alana katkı sunacağı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Çelenk, S. (2021). İletişim çalışmalarında kırılmalar ve uzlaşmalar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Scannel, P. (2016). Medya ve iletişim. (Oğuzhan Taş ve Burcu Sümer, Çev.), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şen, F. (2016). Eleştirel medya çalışmalarında kültürel çalışmalar perspektifi: Medya, ideoloji ve temsil. Eleştirel Medya Çalışmaları. (edt. M. Bostancı), İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Yaylagül, L. (2006). Kitle iletişim kuramları. Ankara: Dipnot Yayınları.